

наша СЛОВА

Не пакідайце ж мовы нашай беларускай, каб не ўмёрлі!
ФРАНЦІШАК БАГУШЭВІЧ

Газета выходзіць з сакавіка 1990 года

№ 32 (1495) 12 ЖНІЎНЯ 2020 г.

6 жніўня 1517 года - пачатак беларускага кнігадрукавання

Сяргей Панізінік

Малітва Скарыны

Во гэтаксама, як дзічына:
на дальні выбегла лужок,
а прызнае сваё лаўжко;

як птушачка: з-пад аблачыны
палі, разлогі аглядае,
а ведае сваё гнядзо
у траве высокай і густой;

як рыба: ў касяку гуляе;
плыве да берага чужога,
а чуе схоўныя віры;

як пчолы: ў полі да пары,
а ворага ля іх парога,
вулей баронячы, зваююць, -

таксама й людзі: да зямлі,
дзе ўзгадаваныя былі,
дзе Бог ім сэрцы акрыліў, -

любоў вялікую мілууюць.

Вяртальны шлях Скарыны

Шлях наших продкаў -
над ноччу маёй вартоўнай.
Слухаю вейкамі, вуснамі.

Час пазнаю навомацаў...
Прага раскошная

ўчора збрала гатоўна
дзіўнага госця ў дарогу
далёкую - у Полацак.

Дбайна рыпелі вазы,
угінаючы землі Еўropy.

І падпадалі пад колы
вячэрнія цені і золакі.

Хутка я з Прагі

вярнуся дадому таропка
з кладам, каштоўней
купецкага срэбра і золата.

Кнігі пачнуць перапісваць,
а дзесяці - панішчаць.

Мяне ўзнагародзяць чужкія,
ганьбіць пачнуць суродзічы.

На Старамесцкія шпілі
мой Ветах стагоддзі наніжа:
з герба на неба

крывіцкае сонца выводзячы.
Сіхла рыпенне.

Не чуюцца шоргаты кніжак.
З ночы вартоўнай

цихутка вярнуся да хаты я.
Вільню і Полацак

бачу з-пад проміні ўвішных...
Бібліі шлях - даўні шлях

наших продкаў нагадвае.

Дзень беларускага кнігадрукавання ці беларускага першадруку, Дзень беларускай Бібліі... Па-рознаму называюць шосты дзень жніўня 1517 года, калі ў чэшскай Празе запрацаў друкарскі станок Францішка Скарыны. Назвы не мяняюць сутнасць найвялікшай падзеі ў культурным лёссе нашага народа.

Вядома, ёсьць штогадовае Свята беларускага пісьменства і друку, але і гэты, шосты жніўнікі дзень, павінен мец свае святочныя акцэнты. Прынамсі, так лічаць сябры ТБМ з Нясвіжчыны. Трэці год запар па іх ініцыятыве ля помніка прафесійніку скарынаўскай справы Сымону Буднаму збираеца зацікаўленая грамада. Сёлета кожны прыйшоў сюды са сваёй, самай неабходнай, самай цікавай, самай любімай кнігай. Шчыры хрысціянін, сябар Саюза беларускіх пісьменнікаў Уладзімір Бруй нікога не здзіўіў сваім выбарам: кожны, хто яго ведае, разумеў, што спадар Уладзімір прынясе Біблію - кнігу кнігаў, якую "праз жыщё дзень у дзень на-

выя выпадкі і здарэнні, жыщёвым лёсё землякоў, родных, сяброў".

Самую вялікую кніжку прынёс самы маленкі ўздельнік сяброўскай супружчыны Буднага. Яраслаў Еўдакімаў, як сапраўдны асветнік, распавёў грамадзе пра тое, што напісана ў энцыклапедыі(!) пра Месяц, пра сілу прыянгнення на спадарожніку Зямлі ды тыя дзівосы, якія чакаюць там касмічнага вандроўніка. У Станіславы Вальчык, бабулі Яраслава, старшыні Карцівіцкай суполкі, іншыя прыянгненні. Яе клопат, каб не згубілася ніводнае роднае слоўка. Таму з пашанай прынесла яна змагарную кнігу Валерыя Дранчука "Гавязна". Гэтым выданнем аўтар працягвае шматгадовую баражбу за вяртанне на карту Беларусі і ў паўсядзённае жыццё землякоў пракаветнага тапоніма.

Не змагла прыехаць на супружчу Валянціна Холадава, старшыня Новасвержанскай суполкі, але зборнік пазії ад яе ўсё ж лёг на п'едэстал як удзячнасць пачынальнікам друкарскай справы. Спадарыня Валянціна передала кніжачку пазії яе добрых знаёмцаў - Міколы, Генрыху і Галіні Кутас "У храме дзён". Ёсьць жа такія, з творчым імпэтам сем'! Нялёткія жыщёвымі дарогі прывялі на пэўны час у наш горад Міколу Кутаса. Нясвіжу прысвяці ён нямана ўзядчыных радкоў. Напісаў нават верш-гімн у гонар яго. Але працы таваць хочацца радкі яго сына:

Так, мы з палёу
забытай Атлантыды,
Жывея, антырозуму назло.

лежыць чытаць, перачытваць,
спасігаць, каб набірацца духоўнай моць". Развагі пра Біблію, варыянты яе перакладаў прафесійнік арганіст касцёла Божага цела, арганізатар мясцовых курсаў

"Мова нанова" Дзяніс Каўшар. Кнігі свайго мужа прынесла Ніла Бруй. "У іх таксама біблейныя ісціны, - кажа яна, - толькі сцвярджаюцца яны праз мясцо-

У КОЖНАГА СВАЯ КНІГА

Паўсталі мы,
зламаўши лёсу дзіды,
Каб запаліць сваё светло.
І ўжко цяпер
трывогай незабыўнай
Расфарбаваўши
этэты белы свет,
Паўсталі ў думках велічных,
парыўных,
Каб не згубіць свой
спаконвечны след.

Наталля Плакса прынесла дзве актуальныя на яе пагляд кнігі - краязнаўчы сказ Станіслава Судніка "Пілгримка дадому" і зборнік вершаў паста-земляка Уладзіміра Жылкі, нагадаўшы, што гэты год сябры ТБМ з Нясвіжчыны аб'явілі

Годам Жылкі.

Завяршыў кніжны парад

Міхась Асміковіч. "На сёняння гэта

самая свежая мая кніга, нядайна з

выдавецтва, а таму і самая цікавая

для мяне, - сказаў спадар Міхась

пра кнігу Алесі Краўцэвіча "Дзяржава волатаў. Альгерд і Кейстут".

- Мяне заўсёды цікавілі

гістарычныя кнігі, новыя даследаванні пра величныя постаці з на

шай мінуўшчыны. Таму і паўдзельнічалаў у кніжнай талаці ды маю

вось такі, шчодра ілюстраваны і

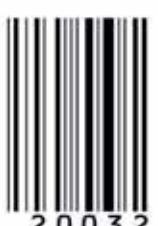
вельмі цікавы фаліант".

...А поруч на гранітным

пастаменце з годнасцю і ўцехай

узнімаў сваю першую кнігу Сымон Будны.

Вольга Карчэўская.
Нясвіж.

9 772073 703003

Справаздачна-выбарчая канферэнцыя Менскай гарадской арганізацыі Грамадскага аб'яднання "Таварыства беларускай мовы імя Францішка Скарыны"

Справаздача старшыні
Менскай гарадской арганізацыі Грамадскага аб'яднання "Таварыства беларускай мовы імя Францішка Скарыны" за перыяд з 24.09.2017-28.07.2020

Увесь справаздачны перыяд:

1. Выдаецца газета "Новы час".
2. Удзел у кіруючых органах Рэспубліканскай арганізацыі ТБМ (сакратарыят, рада, з'езд).
3. Цягам 9 гадоў, што сераду (акрамя летніх месцаў), праводзіліся сустрэчы клуба "Права Мова".
4. Выставы мастакоў у сядзібе ТБМ.
5. Адзначаліся Дні роднай мовы 21 лютага і ладзіліся агульнанацыянальныя дыктуюкі.

У 2020 годзе:

6. Накіраваны 650 назіральникаў на выбарчыя ўчасткі г. Менска 2020 г.
7. Наведвалі 12 сакавіка 2020 Музей гісторыі беларускага кіно дзе глядзелі фільм "Кастусь Каліноўскі" 1927 г. і дакументальныя нарысы пра яго лёс.
8. Вечарына памяці публіцыста, эколага, празаіка, грамадскага дзеяча Васіля Цімафеевіча Якавенкі 29 студзеня 2020.

У 2019 годзе:

9. Удзел у выбарчай кампаніі 2019 г.
10. Сустрэча з паэткай і этнакультуролагам Антанінай Хатэнкай і яе сябрамі, 11 снежня 2019 г.
11. Сустрэча з паэтам і бардам Валерыем Пазнякевічам, 20 лістапада 2019 г.
12. Сустрэча з пісьменнікам Віктарам Карамазавым, 9

кастрычніка 2019 г.

13. Удзел у праграме Глеба Лабадзенкі на канале "Белсат", прысвечанай перапісу насельніцтва.
14. Святкаванне 30-годдзя ТБМ экспкурсіяй "Да 200-годдзя С. Манюшкі" з Аляксеем Фраловым, 20 ліпеня 2019 г.
15. Святкаванне 30-годдзя ТБМ, чэрвень 2019 г.

16. Удзел у VIII Кангрэсе Асамблеі НДА і Форуму няўрадавых арганізацый Беларусі, 1 кастрычніка 2019 г.

17. Наведванне выставы ў гонар Івана Луцкевіча, жнівень 2019 г.
18. Сустрэча з паэтэсай і мастачкай Святланы Раманавай, 15 траўня 2019 г.

19. Сустрэча з паэтам, сябрам Саюза беларускіх пісьменнікаў Святланай Багданкевіч, 27 сакавіка 2019 г.
20. Сустрэча з Віктарам Шалкевічам, 22 лютага 2019 г.

21. "Беларуская мова 1918-2018: на прыкладзе друку і адукаты". Аўтар і выступоўца: культуразнаўца Андрэй Расінскі.

Даследаванне выканана ў Беларускім інстытуце стратэгічных даследаванняў (BISS), дырэктар - Пётр Рудкоўскі, 13 лютага 2019 г.

22. Сустрэча з паэтам і празаікам Уладзімірам Някляевым, 6 лютага 2019 г.

У 2018 годзе:

23. Удзел у семінары-кансультациі "Як зарэгістраваць грамадскае аб'яднанне, установу, фонд: выбар арганізацыйнай формы і алгарытм дзеяння", 22 снежня 2018 г.

24. Лекцыя "Мікраарганізмы ўнутры чалавека: добрыя суседзі ці галоўныя жыхары?" на ваковага супрацоўніка Інстытута мікрабіялогіі НАНБ Ганны Барэйкі, 12 снежня 2018 г.

25. Сустрэча з паэтам, пра-

зікам і перакладчыкам Віктарам Шніпам, 21 лістапада 2018 г.

26. Прэзентацыя кнігі "Гісторыя Расіі", 7 лістапада 2018 г.

27. Сустрэча з Францішкам Жылкам, фундатаром, сябрам Беларускага геаграфічнага таварыства, дырэктар стаматалагічнай лякарні з беларускай мовай аблугоўвання, 17 кастрычніка 2018 г.

28. Прэзентацыя 2-ой часткі кнігі "Словы і вобразы" з удзелам Лявона Баршчэўскага, Зміцера Коласа і Пятра Васючэнкі, 3 кастрычніка 2018 г.

29. Прэзентацыя першага глянцевага нумара часопіса ARCHE, 19 верасня 2018 г.

30. Прагляд хронікі-экскурсіі пісьменніка Сяргея Грахоўскага па Вайсковых могілках у Менску (запіс 1992 года) з выступам Таццяны Грахоўскай, 26 ліпеня 2018 г.

31. Збор сродкаў на рамонт сядзібы ТБМ, 2018 г.

32. Вандроўка на радзіму братоў Гарэцкіх: Княжыцы - Магілёў - Малая Багацькаўка - Мсціслаў з Алегам Дзячковым, чэрвень 2018 г.

33. Экскурсія па г. Менску "Таямніцы Аляксандраўскага скверу", 16 траўня 2018 з Паўлам Мезаўцовым.

34. Удзел ў трэнінгу "Распрацоўка праектных заявак і асноўныя аспекты праектнага менеджменту", які праходзіў у красавіку-траўні 2018, у Беларускім доме правоў чалавека імя Б. Звоздзава.

35. Сустрэча з паэтам Яўгенам Гучком, 25 красавіка 2018 г.

36. Сустрэча з паэтэсай, пісьменніцай і літаратурным крытыкам Людмілай Рублеўскай, 28 сакавіка 2018 г.

37. Святкаванне 100-годдзя БНР, 25 сакавіка 2018 г.

38. Экскурсія да 100-годдя БНР па г. Менску з Паўлам Мезаўцовым, 24 сакавіка 2018 г.

39. Сустрэча з доктарам гістарычных навук Л.М. Лычом "Слова гісторыка пра 100-годдзе БНР", 21 сакавіка 2018 г.

40. Створана маладзёжная суполка ТБМ "Маладняк", старшыня - Даніл Каролька, 17 сакавіка 2018 г.
41. Сустрэча з паэтэсай Аляксандрай Грыцкевіч, 28 лютага 2018 г.

42. Прэзентацыя кнігі Ваціля Герасімчыка "Канстанцін Каліноўскі: асоба і легенда", 14 лютага 2018 г.

43. Прэзентацыя найлепшых з 33-х кніг серыі "Паэты планеты" з удзелам выдаўца Зміцера Коласа і перакладчыка Андрэя Хадановіча і Лявона Баршчэўскага, 7 лютага 2018 г.

У 2017 годзе:

44. Сустрэча з бардам, паштакам і перакладчыкам Аляксеем Жбанавым "Песні філаматаў і філарэтаў", 29 лістапада 2017 г.

45. Экскурсія па Нацыянальной бібліятэцы Рэспублікі Беларусь, 25 лістапада 2017 г.

46. Экскурсія ў Нацыянальным мастацкім музеі Рэспублікі Беларусь на выставу да 210 годоў Напалеона Орды "Напалеон Орда. Ілюстраваная энцыклапедыя краіны", 17 лістапада 2017 г.

47. Сустрэча з паэтам, эсэістам, крытыкам, перакладчыкам, даследчыкам жыцця і творчасці Ларысы Геніош - Міхасём Скоблям. Прэзентацыя кніг "Гісторыя Сапегаў" і "Высыпятак ад Скарыны", 18 кастрычніка 2017 г.

48. Экскурсія ў музей Янкі Купалы, 28 верасня 2017 г.

Абвесткі пра вышэй згаданыя мерапрыемствы размяшчаліся на:

1. www.tbm-mova.by - сайт

ГА "ТБМ імя Ф. Скарыны";
[2. www.afisha.tut.by](http://www.afisha.tut.by) - партал

навін;

[3. www.afisha.nn.by](http://www.afisha.nn.by) - партал

навін;

4. У суполках клуба "Права

Мова" на facebook.com і vk.com;

5. Праз паштовыя рассылкі

партала groups.google.com;

6. У газетах "Наша слова" і "Новы Час".

У справаздачны перыяд сваю дзейнасць праводзілі раённыя арганізацыі Менскай гарадской арганізацыі ТБМ:

1. Фрунзенская, старшыня - Чайкоўскі Павел;

2. Каstryчніцкая, старшыня - Зміцер Марчук;

3. Савецкая, старшыня - Галіч Аляксей;

4. Цэнтральная, старшыня - Мухіна Леанара;

5. Парызанская, старшыня - Цыркуноў Алеся;

6. Ленінская, старшыня - Мудрачэнка Сяргей.

Старшыня Менскай гарадской арганізацыі Грамадскага аб'яднання "Таварыства беларускай мовы імя Францішка Скарыны"

А.А. Давідовіч.

**Новае кірауніцтва
Менскай гарадской
арганізацыі**

На справаздачна-выбарчай канферэнцыі Менскай гарадской арганізацыі Грамадскага аб'яднання "Таварыства беларускай мовы імя Францішка Скарыны", якая ладзілася 28 лістапада 2020 г., было абрана новое кірауніцтва:

Старшыня Менскай гарадской арганізацыі - Дзмітрый Марчук.

Намеснікі старшыні Менскай гарадской арганізацыі - Оліна Эла і Чэчат Алеся.

Фарміраванне нацыянальнай самасвядомасці вучнёўскай моладзі

(Працяг. Пачатак у папяр.
нумарах.)

Крыху больш вясімнаццаці працэнтаў, прааналізаваных у "Літаратуры і мастацтве" матэрыялаў, прысвечаны гісторычным падзеям. Найбольшую цікавасць аўтары гэтых матэрыялаў прайвіл да нядаўнага мінулага (да перыяду пасля 1991 года, пасля абвяшчэння незалежнасці Рэспублікі Беларусь) - 27,8% артыкулаў, затым ідзе перыяд рэпрэсій (1928-1938 гг.) - 14,8%, на трэцім месцы перыяд Вялікай Айчыннай вайны (1941-1945 гг.) - 13,0% матэрыялаў. А што тычыцца тэм у артыкулах па гісторыі, то тут першае месца займаюць матэрыялы, якія асвятляюць сучасныя мерапрыемствы з нагоды гісторычных падзеяў - 33,3%, затым ідуць рэпрэсіі і ганенне беларусаў у розныя часы - 24,1%, і дзейнасць у мінульм культурна-асветніцкіх арганізацый беларусаў - 18,5%.

Табліца I

Суб'екты прыманых у мінульм мер па развіціі беларускай нацыянальнай культуры і фарміраванні нацыянальнай самасвядомасці (%)

Суб'екты прыманых у мінульм мер	"Народная газета"	"Літаратура і мастацтва"
Інтэлігенцыя	44,4	21,2
Дзяячы культуры	44,4	48,1
Урад	22,2	-
Партыі і рухі нацыянальнага накірунку	11,1	-
Беларусы-эмігранты	-	13,5
Навукоўцы	-	11,5
Студэнты	-	9,6
Шляхта	-	3,9
Рабочыя, рамеснікі, сяляне	-	1,9

Табліца II

Суб'екты прыманых сёння мер па развіціі беларускай нацыянальнай культуры і фарміраванні нацыянальнай самасвядомасці (%)

Суб'екты прымаемых мер сёння	"Народная газета"	"Літаратура і мастацтва"
Дзяячы культуры	36,1	65,5
Партыі і рухі нацыянальнага накірунку	27,9	6,3
Урад	24,0	7,8
Вярхоўны Савет	23,5	1,4
Інтэлігенцыя	11,5	21,1
Навукоўцы	7,1	17,6
Замежныя спонсары	7,1	2,1
Прадстаўнікі мясцовай улады	4,4	9,9
Дзяржаўныя чыноўнікі	3,3	-
Беларускія прадпрымальнікі	3,3	2,8
Этнічныя беларусы (беларусы па паходжанні)	2,7	2,8
Беларусы-эмігранты	1,6	6,3
Сродкі масавай інфармацыі	1,1	2,8
Студэнты, навучэнцы	1,1	1,4
Вайскоўцы	1,1	1,4
Партыі і рухі дэмакратычнага накірунку	0,5	-
Беларускі народ (усе этнічныя групы)	0,5	1,4
Партыі і рухі камуністычнага накірунку	0,5	-
Беларускія спонсары	-	8,5
Духавенства	3,3	3,5

У працэсе аналізу "Народнай газеты" выявілася, што большая частка прааналізаваных матэрыялаў (71,4%), як і ў "Літаратуры і мастацтве", таксама прысвечана пытанням культуры. Гэта, у асноўным, - (63,7%) каменціраваныя матэрыялы, у 32,6% выпадкаў няявіліся нататкі без каментарыяў, сустракаюцца таксама архіўныя матэрыялы і афіцыйныя дакументы. Сярод матэрыялаў "Народнай газеты" больш дыскусійных артыкуалаў, чым у "Літаратуры і мастацтве": у 21,7% матэрыялаў выказываецца некалькі контрастных пунктаў гледжання на апісаную проблему, у "Літаратуры і мастацтве" такіх матэрыялаў набралася толькі 3,0%. З матэрыялаў, што тычыцца тэм у гісторычных матэрыялах, то найбольшую цікавасць аўтары прайвіл да дзяржаўна-палітычнай пабудовы - 66,7%, потым ідуць сучасныя мерапрыемствы з нагоды гісторычных падзеяў - 35,9%, а затым войны, заваёвы - 30,8% матэрыялаў.

Як бачым, большая частка прааналізаваных у абедзвюх газетах матэрыялаў прысвечана сучасным мерапрыемствам у сферы культуры ці з нагоды гісторычных падзеяў. Гэта свядчыць аб tym, што іх чытачы заўсёды будуть у курсе ўсіх падзеяў, якія адбываюцца ў гэтых сферах і могуць самі выяўляць жаданне прыняць удзел у якім-небудзь з мерапрыемстваў. Такая інфармацыя, на наш погляд, станоўча можа адбіцца на свядомасці чытачоў.

Пры аналізе асвятлення прэсай праблем культуры асаблівую цікавасць уяўляе пытанне аб tym, якія ж суб'екты ў мінульм спрыялі развіцію беларускай нацыянальнай культуры і фарміраванию самасвядомасці насельніцтва, а таксама, хто гэтаму спрыяе сёння і на каго аўтары артыкуалаў ускладаюць надзею ў гэтай справе ў будучым. Такая інфармацыя прадстаўлена ў табліцах I, II, III.

Гледзячы на вынікі даследавання, прадстаўлены ў табліцах

Табліца III

Суб'екты меркаваных у будучым мер па развіціі беларускай нацыянальнай культуры і фарміраванні нацыянальнай самасвядомасці (%)

Суб'екты меркаваных мер у будучым	"Народная газета"	"Літаратура і мастацтва"
Урад	32,6	27,4
Дзяячы культуры	28,3	38,4
Вярхоўны Савет	28,3	5,5
Беларускі народ (усе этнічныя групы)	23,9	15,1
Навукоўцы	17,4	4,1
Інтэлігенцыя	15,2	4,1
Мясцовыя ўлады	12,0	5,5
Замежныя спонсары	9,8	1,4
Этнічныя беларусы	9,8	16,4
Беларускія прадпрымальнікі	6,5	-
Сродкі масавай інфармацыі	5,4	5,5
Студэнты, навучэнцы	4,4	1,4
Партыі і рухі нацыянальнага накірунку	4,4	4,1
Дзяржаўныя чыноўнікі	3,3	-
Беларусы-эмігранты	3,3	1,4
Партыі і рухі дэмакратычнага накірунку	2,2	-
Партыі і рухі камуністычнага накірунку	1,1	-
Беларускія спонсары	-	5,5

Табліца IV

Сацыяльнае становішча "герояў" матэрыялаў (%)

Сацыяльнае становішча "герояў"	"Народная газета"	"Літаратура і мастацтва"
Інтэлігенцыя	64,6	76,8
Дзяржаўныя чыноўнікі	42,1	6,8
Беларускі народ (усе этнічныя групы)	34,3	3,8
Этнічныя беларусы	29,1	6,6
Студэнты	11,1	4,6
Вайскоўцы	3,3	3,0
Беларусы-эмігранты	0,4	5,5
Духавенства	3,3	0,8
Рабочыя, сяляне, рамеснікі	3,3	0,4
Міліцыя, КДБ	2,6	1,7
Беларускія бізнесмены	1,1	1,3
Шляхта	1,9	-

I, II, III, мы бачым, што ў мінульм, па меркаванні аўтараў прааналізаваных газет, развіццю беларускай нацыянальнай культуры і самасвядомасці беларусаў спрыялі дзеячы культуры, інтэлігенцыя, Урад, Вярхоўны Савет. "Просты народ" (рабочыя, сяляне, рамеснікі і г.д.) амаль што нікага дачынення да гэтага не меў ён ў мінульм, ні сёння. Не надаеца яму вялікай ролі ў гэтай справе і ў будучым. "Народная газета" (як орган Вярхоўнага Савета) вялікую ролю ў справе нацыянальнага адраджэння ў складзе на Урад і Вярхоўны Савет, а "Літаратура і мастацтва" (як орган Міністэрства культуры) - на дзеячаў культуры. Вось, напрыклад, адно з тыповых меркаванняў аўтара "Літаратуры і мастацтва": "Давайце, нарэшце, скажам хоць і горкую для ўсіх народа, але прайдуду - толькі дзеячы пісьменнікам наша мова, культура, а, колі на тое пайшло, і сама нацыя пакуль што не загінула... асноўную місію па зберажэнні, стварэнні і развіціі моўнай, а дакладней нацыянальнай аўры ў нашым грамадстве заўсёды выконвала літаратура і пісьменнікі".

Мы не будзем аспрэчваць, так гэта было ў гісторыі ці не. Але, відавочна, не трэба нікому тлумачыць, што для развіція і існавання культуры акрамя культурнай эліты (пісьменнікаў, артыстаў і г.д.) патрэбна і адпаведнае культурнае асяроддзе, да якога, акрамя інтэлігенцыі і прадстаўнікоў улады, адносіцца і "просты народ" - рабочыя, сяляне, службоўцы. Менавіта, гэтае культурнае асяроддзе змога захаваць і перадаць культурныя здабыткі будучым пакаленням, і зрабіць саму дзейнасць у галіне культуры прэстыжнай.

Што тычыцца студэнцкай моладзі, то яна (як бачым у табліцах I, II, III) займае, займае і будзе займаць пэўнае месца ў справе нацыянальнага адраджэння, і гэта знайшло сваё адлюстраванне ў прэсе. Надзея на студэнтаў (выкананая ў прэсе), як на адзін з суб'ектаў ў развіціі культуры, не дазволіць студэнтам думаць, што ад іх нічога не залежыць. Да таго ж яны ў бліжэйшы час папоўняць шэраг беларускай інтэлігенцыі, якой надаеца адна з галоўных роляў у гэтай справе. Гэта ўстаноўка становіча можа паўплываць на свядомасць студэнтаў, на іх актыўнасць. Але тое, як мы ўжо падкрэслівалі, што аўтары большасці матэрыялаў памяншаюць ролю "простага народа", можа адмоўна паўплываць на свядомасць, і яны не даацэніць таго культурнага асяроддзя, на якое яны змогуць абаперціся ў справе адраджэння беларускай культуры. Асаблівую цікавасць пры аналізе прэсы ўяўляе пытанне аб tym, хто з'яўляецца "героем" матэрыялаў, каму ў асноўным прысвечаны матэрыялы. Вынікі даследавання па гэтым пытанні прыведзены ў табліцы IV.

(Працяг у наст. нумары.)

Яўген Гучок

Імя і сутнасць яго, нажаль, пакуль амаль нязменныя...

(*Ab работе пазма-эсэ*)

(Працяг. Пач. у папяр. нумары.)

Хто нібы "адкасіў" ад рабства,
Але ўсёроўна
Рабом застасцца.

З рабоў выходзяць добрыя
Вартавыя псы
Таталітарнага грамадства.

У кожнага раба
свае ёсьць незвычайнія рабы,
Да якіх яны надта жорсткія...
Імя ім - сумленне і годнасць.

Рабу безвынікова
Слоў аб свабодзе многа гаварыць,
Яму дастаткова
і аднаго слова аб работе.

І нават калі ты умоўна свабодны,
То ва ўмовах дыктатуры
Ўсяроўна ты - раб.

Нацяглі рабы галінак
І ў венік звязалі іх,
І самі пад той венік залезлі.

Рабы рабоў
Свабоду ад сябе
Падалей адганяюць.

Хто арганізуваў і паспяшаўся

На Хадынку, былу Балванаўку?
Вядома, рабы!Лепей бяздомным сабакам
бадзяца,
Чымся шыкаваць
У залатай будцы,
што стаіць на слязах.Раб хутчэй не прыме
Свабоду
Чымся ад рабства адмовіца.Раб не ўпусціць мажлівасць
Міжвольна засведчыць,
Што ён - усё-такі раб.Рабы з нянявісцю
Адзін ў аднаго ўглядаюцца
Замест таго,
каб для свабоды аб'яднацца.Рабства не трэба прапагандаваць,
Яно само сябе
Пропагандычыць.І юдэлагі рабства
Спаборнічаюць,
Хто каго перахлусціць.На слова праўды
Амаль што вуши затыкае раб,
А то й даносам пагражает.***
Другі нібыта і не раб,
А часам "косіць" пад
Класічнага раба.***
Ёсць не проста рабы,
А рабы, нібы нарыйтоўкі
Адчаканеныя.І пазначаны яны
Сваім знакам
Якасці.

IV

Выжываюць рабы, выжываюць...
Тыя, што носяць шоры,
хай памятаюць,
што ў камплект уваходзяць
яшчэ і аброцы, і бізун.*Станіслаў Ежы Ленц.*Калі конь склаў панегірык
у гонар аброци,
прыгледзіся як мага лепей:
ці конь гэта.*Уладзімеж Стыслоўскі.*Вялікаму каню - вялікі хамут.
*Беларускі народны афарызм.****
Свабода слова
Для раба -
Хлусіць - брахаць -
брахаць - пляткарыць.

Раб хай сабе і галасуе,

Але голасу ў яго
Няма.***
Подла-щухткая хітрасць -
Адвечная спадарожніца
Рабства.***
Рабы-буініцы
І гавораць, і робяць усё,
Каб множыць рабоў-драбніц.***
У сем'ях рабоў
І тэлевізар -
Сям'і галава.***
Напаўраба
Не бывае,
Раб поўны і цэльны заўжды.***
На полі футбольным рабы,
Рабамі трывуны запоўнены,
І мяч там галоўны раб.***
Два рабы ў машыне едуць:
Начальнік - адзін,
А другі - вадзіла.***
На каго б і на што б
Ні глянуў раб,
Позірк яго юдзін.***
Калі сябруюць два рабы,
Яны сябруюць супраць
Трэцяга раба.

Рабства не памірае,
Яно пераўвасабляеца
З фізічнага ў духоўнае і наадварот.

Свабодны чалавек - не раб
Не стане красці, дзе б там ні было,
Тым болей на Радзіме ў сябе.

"Заўжды гатовы!", -
Раб - падначалены
Рабу - начальнік.

Рабы, як правіла,
Адзін аднаго замбіруюць
І манкурцуюць.

Адзін аднаму пярэчачь,
А потым абменьваюцца
тымі пярэчаннямі...

I так да бясконца.

П'янства - таксама
Спадарожнік надзейны
Рабства.

Мэта раба -
Усіх наўкол
Ператварыць у да сябе падобных.

Урачыстыя падзеі ў работе
Перарастваюць у глыбейшае
Падзенне.

(Працяг у наст. нумары.)

Мае віншаванні Алегу Трусаўу
з днём народзінаў.
Сяргей Панізьнік.

ПАЖЫТАК

"Усялякае Слова, Богам
натхнёнае, - карысна!
Яно вучыць, выкравае,
выпраўляе і карае!".

*З прадмовы Францішка
Скарыны да "Псалтыры".*

Пайду, падумаю... Паеду...
На час няўродны адлучуся.
Хай Беларусь - Каханка-Веда -
паверыць, што і я вучуся

у Празе, Кракаве, у Львове,
радню шукаю ля Таронта...
...Крутыя ў нас шляхі любові,
ліхія думаў гарызонты.

Была спагада для Майсея:
маца, разлом вады, скрыжалі...
...Мой продак то араў, то сеяў...
Пажытак свой мы паважалі.
А сталі з кнігамі вітрыны
падкрылкамі для Беларусі?

Пайду, падумаю... Вярнуся,
Адкрыю Біблію Скарыны.
Пакуль у Слова не ўвярплю,
Не нажыву сваёй краіны.

Сяргей Панізьнік.

Стакгольмская школа эканомікі ў Рызе
Прыватная і незалежная

1994

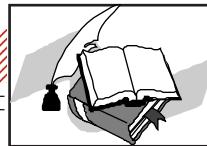
Мы гадуем таленты
з 1994 года

72

72 % выпускнікоў
знаходзяць працу
яшчэ падчас
навучання2500 Больш за 2500
выпускнікоў10 Студэнты
з 10 краінаўТрыма найбуйнейшымі банкамі ў Балтыйскім рэгіёне
кіруюць нашыя выпускнікіБалтыйскі лідар у бізнес-адукацыі
(паводле рэйтынгу Financial Times)

www.sseriga.edu
office@sseriga.edu
+371 67015800

SIA Stockholm School of Economics in Riga
Рыга, Латвія

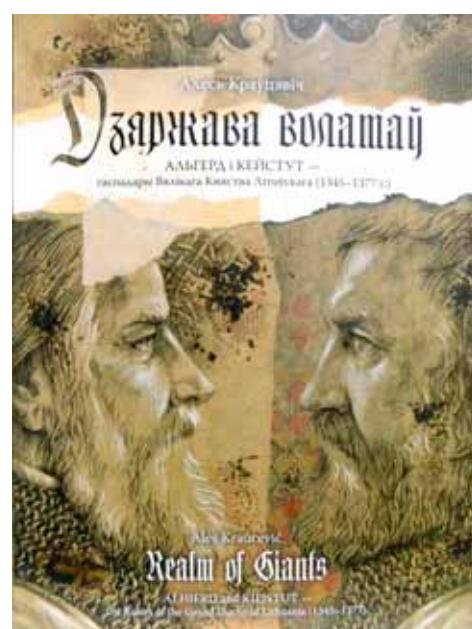

Сустрэчы з гісторыкамі і літаратарамі працягвающа

Доктар гістарычных навук, прафесар Але́сь Краўцэвіч презентаваў свае кнігі "Дзяржава волатаў" і "Стварэнне Вялікага Княства Літоўскага" ў менскай краме "Мой модны кут". На сустрэчу прыйшлі ўсе, хто цікавіцца айчыннай гісторыяй, сочыць за новымі навуковымі публікацыямі і мастацкімі творамі, якія выходзяць з друку.

Чытачы былі рады сустрэчы з шаноўным гісторыкам. Удзельнікі сустрэчы падзякаўвалі Алею Краўцэвічу за змястоўную лекцыі і відеафільмы з цыкла "Загадкі беларускай гісторыі", якія можна было праглядаць падчас самаізаляцыі. Студэнтка 1 курса гістфака БДУ Алена Афанасенка глыбока вывучае навуковыя працы Алея Краўцэвіча, які даследуе беларуское Сярдніевечча і палітычную гісторыю Вялікага

Княства Літоўскага.

Пад уплывам навукоўца дзяўчына абрала кірунак студый і падрыхтавала рэферат пра яго дзейнасць і даследванні. Але́сь Канстанцінавіч распавёў пра новыя выданні, падзяліўся думкамі пра менталітэт і традыцыі беларусаў і ўспамінамі свайго юнацтва.

Э. Дзвінская, фота аўтара.

Кніга пра Ларысу Геніюш

У гарадзенскім выдавецтве "ЮрСаПрынт" свет пабачыла новая кніга даследчыка нашай літаратуры са Слоніма Сяргея Чыгрына "Вяртанне да Ларысы Геніюш". Кніга складаецца з літаратурна-краязнаўчых артыкулаў, прысвечаных жыццю і творчасці вялікай беларускай паэткі Ларысы Геніюш (1910-1983), якая праішла сталінскія лагеры, вярнулася на Бацькаўшчыну і жыла ў Зэльве. У кнізе аўтар прыгадвае знаёмых і сяброў Ларысы і Янкі Геніюшай, з якімі паэтка знаходзілася ў выгнанні, а потым падтрымлівала сувязі на волі. Сярод знаёмых Ларысы Геніюш аўтар распавядае пра Васіля Супруна, Яўгенію Урублеўскую, Віталя Губарэвіча, Міколу Канашу, Андрэя Вайтовіча і іншых. Даведаючы чытачы з кнігі пра настаўніка Пятра Марціноўскага, які выдаў некалі кніжачку-згадку "Наша Лорка", пра Вячаслава Берастоўскага, які са Слоніма вазіў у Зэльву ў 1960-1970-х гадах ёй дапамогу, якую передавалі з Польшчы яе сябры, і пра іншых асобаў. У кнігу аўтар ўключыў свае артыкулы-рэцензіі пра кнігі, прысвечаныя Ларысе Геніюш і яе сына Юркі Геніюшам. Распавядзе Сяргей Чыгрын і пра прэзідэнта Беларускай Народнай Рэспублікі Васіля Захарку і яго сваякоў з вёскі Дабрасельцы Зэльвенскага раёна, з якімі

сябравала і была знаёмая Ларыса Геніюш... Прэзентацыя кнігі адбудзеца ў суботу 15 жніўня ў Зэльве ў царкоўным доме калі Свята-Троіцкай царквы, падчас ушанавання 110-годдзя Ларысы Геніюш.

Аксана Шпак,
Беларускае Радыё Рацыя.

Нямецкія хрысціянскія дэмакраты: 75 гадоў гісторыі

Сёлета нямецкі Хрысціянска-дэмакратычны саюз (CDU) адзначае 75-гадовы юбілей. Партыя за 71 год існавання ФРГ сумарна знаходзілася пры ўладзе больш за паўстагоддзя.

Варта было чакаць, што падчас цяперашніх урачыстасцяў шмат хто жартам будзе праводзіць паралелі паміж CDU і КПСС, без якой уявіць той жа СССР немагчыма. Нейкай глеба для параўнання са праўдой існуе. Вельмі шмат элементаў цяперашніх мадэлі непадзельных ад CDU: сацыяльная рынковая гаспадарка, єўрапейская інтэграцыя, нямецкае адзінства і гэтак далей. Тому адзін з мясцовых гісторыкаў дазволіў сабе ахарактарызаваць юбіляра як "неафіцыйную федэральную дзяржаўную партыю".

Дыфірамбы сапраўды дарэчныя, калі ўзгадаць, што сабой уяўляла партыя 75 гадоў таму. Гэта быў кангламерат гурткоў, як правіла, ветэранаў каталіцкай партыі "Цэнтр", што існавала ў часы Веймару. Яны марылі пра адраджэнне старога партыйнага праекту, аднак заходнія саюзнікі, якія курыравалі мясцовыя палітычныя працэсы, глядзелі на рэчы больш маштабна. Яшчэ ў сакавіку 1945-га амерыканскія аналітыкі задумаліся пра стварэнне ў пасляваеннай Германіі моцнай цэнтрысцкай партыі, актыў якой складаўся б як з каталогу, так і з пратэстантаў.

Так цi інакш, партыйнае будаўніцтва стартавала, і на працягу лета 1945 года, нягледзячы на татальны пасляваенны хаос, фундамент новай арганізацыі фактычна быў закладзены. Няма сумневаў, што гэта была няпростая працэдура. Напрыклад, таму, што амаль усе немцы мелі нацысцкое мінулае. Напэўна таму першым старшынём стаў Андрэс Гермес - удзельнік замаху на Гітлера ў ліпені 1944-га. Ад смяротнага пакарання яго выратаваў толькі нечаканы ўваход савецкіх войскаў у Берлін.

Увогуле, саюзнікі ў сваіх акупаваных зонах паступова дазволілі дзейнасць шматлікіх арганізацый, аднак у выніку самым паспяховым аказаўся праект Конрада Адэнаўэра - лідара Хрысціянска-дэмакратычнага саюза і першага канцлера ФРГ. Пад яго кіраўніцтвам партыя дзяржава перамагала з 1950-га да 1966-га года, а яе правадыр у якасці выбарчай праграмы нават абяцаў не дапусціць любых эксперыментуў.

Безумоўна, фурор хрысціянскіх дэмакратоў тлумачыцца так званым "нямецкім эканамічным цудам", калі ФРГ ужо ў 1953-м вярнулася на даваенны ўзровень жыцця. Такім поспехам краіны спрыяў і шырокі спектр дыскусій унутры CDU. Кансерватыўнага аксакала Адэнаўэра не палохала прысутнасць у складзе кабінету больш ліберальнага міністра экономікі Людвіга Эхарда, які лічыцца бацькам

"цуду".

Пасля сыходу Адэнаўэра партыі спартрэблілася больш за дзесяць гадоў, каб атрымаць наступнага харызматычнага лідара ў асобе Гельмута Коля. Ён не толькі зрабіў Хрысціянска-дэмакратычны саюз урадавай партыяй, аднак і дамогся адзінства краіны. Важна адзначыць, што Гельмут Коль моцна мадэрнізаваў партыю і абнавіў яе імідж, пазбавіўшы анахранізму пачатку "халоднай вайны". Нагадаем, што вельмі доўга хрысціянскія дэмакраты не прызнавалі пасляваенную ўсходнюю мяжу Германіі, патрабуючы вярнуць Гданьск, Уроцлаў, Калінінград і іншыя тэрыторыі.

Яшчэ будучы канцлерам, Гельмут Коль выступіў негалосным пратэзэ Ангелы Меркель, якая хутка ператварылася з усходненямецкай грамадскай актыўісткі ў ўзбітнага партыйнага функцыяnera, а з часам - і ў добра ганчарнага канцлера. Прынамсі, ёю быў пабіты рэкорд заходжання ў крэсле кіраўніка ўраду ФРГ: Меркель не пакідае яго аж з 2005 года.

Цяпер партыя ўпэўнена крочыць у чарговы этап сваёй гісторыі. Прынамсі, так пішуць афіляваныя з ёй медыя і каментатары са спасылкай на розныя лічбы. Напрыклад, кіраўніком кожнай трэцяй адміністрацыі ў краіне з'яўляецца хрысціянскі дэмакрат.

У апазіцыйных выданнях левай арыентациі выizonaе іншы, больш мінормы погляд на перспектывы CDU. Сцвярджаеца, што партыю Адэнаўэра-Коля-Меркель чакае непазбежны калапс. Такі палітычны суб'ект, як буйная "народная партыя", не адпавядае, маўляў, духу нашага часу, якому ўласцівая сегментация і сінгультярнасць. Як вынік, неўзабаве мусіць паўтарыцца феномен канца 1960-х, калі на фоне культурнай моладзевай рэвалюцыі Хрысціянска-дэмакратычны саюз прайграў дзеўзітарычнай кампаніі запар.

Для выяўлення пераможцы ў спрэчцы, цi выживе Хрысціянска-дэмакратычны саюз, вельмі шмат будзе залежаць ад фігуры, якая прыйдзе на змену "Матулі" (мянушка Ангелы Меркель). У tym ліку таму, што за яе часы партыя пасунулася ў ідэалагічных каардынатах да цэнтра. Некаторым адна-партийцам такі трэнд не падабаецца - гучыць заклікі вярнуць партыю ў звыклую кансерватыўную нішу або нават стварыць партыю больш правую за CDU. Цi будзе здолна партыя з сыходам Меркель захаваць рэпутацыю і сімпаты розных сацыяльных груп, якія сёння галасуюць за яе кандыдатаў?

У любым выпадку, пасля 15 гадоў кіравання Меркель для партыі скончыўся асобы этап. Сёння Хрысціянска-дэмакратычны саюз распачынае новы раўнд сваёй партыйнай гісторыі.

Алег Новікаў. Фота www.br.de.

Летам 1979 года я, на той час малады настаўнік маленькой восьмігодкі, слухаў у падвальному памяшканні Данецкай школы № 89 лекцыю настаўніка рускай славеснасці Міхаіла Урына пра Васіля Сухамлінскага. Хто такі В. Сухамлінскі, сёння, мабыць, тлумачыць не трэба, хаця вялікія педагогі не так знакамітыя, як вялікія стравакі, акторы ці пісьменнікі. Сухамлінскі быў камуністам і, натуральна, пісаў пра камуністычнае выхаванне дзяцей. Але яго камуністычнае выхаванне ніяк не ўкладвалася ў "Тэорыю камуністычнага выхавання", распрацаваную апалахетамі партыйнай вярхушки. В. Сухамлінскі казаў пра выхаванне ЧАЛАВЕКА, а яму казалі, што трэба выхоўваць не абстрактнага чалавека, а камуніста, класавага змагара. Тыя спрэчкі і нападкі дорага кацівалі Настаўніку, у грудзяx якога засталіся асколкі з часу вайны. Ён не дажыў некалькі дзён да сваёй 52-й гадавіны. Сёння, праз 50 гадоў пасля яго смерці, відавочна, што ідэя В. Сухамлінскага перамаглі вычварэнствы партыйных чыноўнікаў. Выгадзены яго кнігі, якія можна чытаць і наталіцаць вялікай чалавечай мудрасцю аўтара, яго настаўніцкім досведам, набытым за час працы ў Палацкай сярэдняй школе, дзе ён з 1948 года і да канца жыцця быў дырэктаром.

На той час мы, настаўнікі, мала што ведалі пра гэтага Настаўніка. І вось - сустрэча з чалавекам, які паклаў жыццё на памяшканні творчасці В. Сухамлінскага. Лекцыя праходзіла ў памяшканні музея В. Сухамлінскага, створанага ў школьнім лёху намаганнямі М. Урына і яго вучняў. Калі запланаваная на лекцыю дзве гадзіны скончыліся, прысутныя папрасілі працягваць далей. Дзякаваць Богу, са мной быў магнітафон, на стужцы якога засталіся тыя чатыры гадзіны голасу М. Урына. Я спісаў іх на паперу.

Калі Міхаіла Барысавіча Урына не стала, музей у школе знік. Пра яго (і пра чалавека, і пра музей) нават німа звестак у інтэрнэце. І мы блізкія да таго, каб страйці разуменне ідэяю В. Сухамлінскага, якое набыву М. Урын цягам многіх гадоў свайго далучэння да гэтай постасці, свайго паглыблення ў яго творчасць.

Мяркую, што перакладзены мною тэкст той лекцыі стане цікавым і карысным не толькі настаўнікам. Пераклад зрабіў адмыслова для "Нашага слова".

Mіхась Булавацкі.

Некалькі год я пропагандую творчасць Васіля Сухамлінскага, спрабуючы даказаць, што Сухамлінскі - гэта лепшае, найсумленнейшае, што ёсьць у нас, настаўніках.

Чым жа гэты чалавек прыцягнуў маю настаўніцкую ўвагу? Напачатку я адчуў у ім журналиста, пісьменніка-педагога. Які ні адкрыеш орган друку, там яго артыкул. Шмат. Часта. Тоё, што зачранаеца ў артыкулах, блізка. Пра гэта і я думаў, думала маг сям'я, мае знаёмыя. Далей - болей. Неяк сустрэўся з былой рэдактаркай часопіса "Смена" Любою Івановай. Праз я руکі часта праходзілі рукапісы Сухамлінскага - і ў газетах, і ў часопісах. Яна казала: "Нас не здзіўляла колькасць; граманаў заўсёды хапала. Нас здзіўляла энергія думкі. Новая бандэроль - новая праблема, новыя думкі, новыя задачы. Нібыта вядомыя, але паказаныя з іншага боку, яркага, выразнага. І ў цэнтры ўсіх проблем - дзіця, чалавек."

Дзеці, школа, сям'я - гэтыя тры кіты сцэментаўаныя ў яго педагогічнай сістэме, народжаную з улікам досведу лепшай педагогікі, як айчыннай, так і ўсясветнай. Сухамлінскі вельмі любіў Януша Корчака, шанаваў яго, любіў, пакланяўся яму. Вельмі любіў паўтараць такую яго думку: "Некаторыя ліца, што педагогіка - гэта навука пра дзяцей. Гэта не так. Педагогіка - навука пра чалавека."

Шырэй трэба глядзець на гэтую навуку. І бачыць у дзіцяці не будучага грамадзяніна, не будучую асобу, а асобу сённяшнію ў дыялектычным развіції. Сухамлінскі быў практикам, які ўвайшоў у навуку. Як настаўнік ён быў надзелены шматлікімі ўзнагародамі. Але гэты

навуковец, пісьменнік, аўтар дзясяткаў кніг, надрукаваных і ненаадрукаваных, яшчэ незавершаных, ад практикі не адвараўся. У гэтым, магчымы, і заключаецца яго феномен. Таму што ні адзін вялікі педагог мінушчыны не мог сказаць пра сябе, што ён даў столкніць ўрокам, што ён даў столкніць бацькоўскім думкам і выдаюць за свае. Але ж гэта лепш, чым калі б яны браўлі напракат буднія словаў. Ёсьць жа такі сем'я, дзе зусім ніяма духоўнага яднання. Не таму, што кепскія бацькі, а таму, што бацькі так выхаваныя, яны не ўсвядомілі сваёй місіі; яны добрыя, сумленныя, але духоўна не багатыя і не лічаць свае духоўныя контакты з дзецьмі істотнымі.

І мы тут можам гэта крыху паправіць. Праз сістэму настаўніцкіх семінараў, праз сістэму асветніцтва бацькоў мы перадаем гэтыя старонкі бацькам ці дзецям для завязвання размовы. Дарэчы, размовы атрымліваюцца вельмі і вельмі цікавымі.

І дзеці тут болей размаўляюць сваімі словамі (не тое, што прачытаў і пераказаў), і тут не будзе ніякага спісання ці падглядання. А паколькі гэта літаратура, то і адназначнага чагосяці быць не можа; у літаратуры ўсё залежыць ад таго, як я да гэтага стаўлюся. Скажам, цэна дуэлі Анегіна з Ленскім у аднаго выклікае глыбокі роздум аб сэнсе жыцця, яго гэта хвалюе, другога гэта ніяк не зачапіць, а трэці кіне рэпліку: падумаеш, адзін раз не патанцавала з ім - і з-за гэтага стравяцца.

За некалькі год напрацаваныя некаторыя правілы падачы такіх старонак. Напрыклад, загадоўкі мы дзецям не паведамляем, таму што загадоўкі часта аперацівнае дзяцей ідэю. З'яўляеца дадатковое заданне: дзеці самі прыдумваюць загадоўкі, калі-нікілі ўгадаючы аўтарскія.

Я не хацеў бы, каб вы падумалі, быццам такі ўрокі (яны атрымалі назыву: сямейныя ўрокі) можна выкарыстоўваць толькі на ўроках літаратуры. Гэта можа рабіць кожны настаўнік, кожны класны кіраунік.

Вось, да прыкладу, змест адной старонкі.

Восем хлопчыкаў, выхавальнікаў школы-інтэрната толькі

Васіль Сухамлінскі: стварэнне чалавека

(Да 50-й гадавіны памяці пра Настаўніка)

Сухамлінскага больш за тысячу, чытчыкамі вядомыя пакуль калі сотні, яны надрукаваныя ў беларускіх, украінскіх, расійскіх дзіцячых газетах, часопісах, кніжках для дзяцей. [Частку апавядання ў і казак В. Сухамлінскага пераклаў на беларускую мову Васіль Вітка, яны змешчаны ў кнізе "Блакітныя жураўлі" - М.Б.]

Мяне, настаўніка мовы і літаратуры, у тых старонках спачатку зацікавіў матэрыял для развіцця маўлення. Ёмістыя маленькая тэксты, гучыць паўтары-дзве хвіліны. Я магу напрыканцы ўрока расказаць вучням з заданнем: раскажаш дома маме, тату, дзядулю, бабулі, цётцы, дзядзьку, суседу; а потым раскажаш мне, што яны сказаў наконт таго ці іншага выпадку. Я праз Сухамлінскага звязваў дзяцей з бацькамі, з дарослымі, я пасылаў іх да мудрасці дарослых. І дзеці прыносялі мне тое, што пачуле ў сваёй сям'і.

Аднойчы мяне папракнулі: маўляй, дзеці бяруць напракат бацькоўскія думкі і выдаюць за свае. Але ж гэта лепш, чым калі б яны браўлі напракат буднія словаў. Ёсьць жа такі сем'я, дзе зусім ніяма духоўнага яднання. Не таму, што кепскія бацькі, а таму, што бацькі так выхаваныя, яны не ўсвядомілі сваёй місіі; яны добрыя, сумленныя, але духоўна не багатыя і не лічаць свае духоўныя контакты з дзецьмі істотнымі.

І мы тут можам гэта крыху паправіць. Праз сістэму настаўніцкіх семінараў, праз сістэму асветніцтва бацькоў мы перадаем гэтыя старонкі бацькам ці дзецям для завязвання размовы. Дарэчы, размовы атрымліваюцца вельмі і вельмі цікавымі.

І дзеці тут болей размаўляюць сваімі словамі (не тое, што прачытаў і пераказаў), і тут не будзе ніякага спісання ці падглядання. А паколькі гэта літаратура, то і адназначнага чагосяці быць не можа; у літаратуры ўсё залежыць ад таго, як я да гэтага стаўлюся. Скажам, цэна дуэлі Анегіна з Ленскім у аднаго выклікае глыбокі роздум аб сэнсе жыцця, яго гэта хвалюе, другога гэта ніяк не зачапіць, а трэці кіне рэпліку: падумаеш, адзін раз не патанцавала з ім - і з-за гэтага стравяцца.

За некалькі год напрацаваныя некаторыя правілы падачы такіх старонак. Напрыклад, загадоўкі мы дзецям не паведамляем, таму што загадоўкі часта аперацівнае дзяцей ідэю. З'яўляеца дадатковое заданне: дзеці самі прыдумваюць загадоўкі, калі-нікілі ўгадаючы аўтарскія.

Я не хацеў бы, каб вы падумалі, быццам такі ўрокі (яны атрымалі назыву: сямейныя ўрокі) можна выкарыстоўваць толькі на ўроках літаратуры. Гэта можа рабіць кожны настаўнік, кожны класны кіраунік.

Вось, да прыкладу, змест адной старонкі.

Восем хлопчыкаў, выхавальнікаў школы-інтэрната толькі

што атрымалі новую форму і пайшлі пагуляць. Адзенне і фуражкі ўва ўсіх адолькавыя, нават пазнакі не паспелі насыць, і памеры адолькавыя. Вышли на бераг Дняпра, склалі фуражкі на беразе і вырашылі пабегаць. А адзін з іх, Віця, сеў чытаць кнігу. Налячеў віхор, завярчэў, закручіў, раскідаў фуражкі, а адну падхапіў і занёс у Днепр, яна паплыла па цячэнні. Усё гэта адбылося на вачах дзяцей, і ўсе сямёра кінуліся па фуражкі, разумеючы, што адной фуражкі камусыці не хопіць. Дабеглі, пахапалі, напялілі, глядзяць: Віця сядзіць і чытае кнігу. Падышлі яны да яго і...

старонка. Іх можна выкарыстоўваць у розных класах. Некаторыя з іх я расказываю і амбаркоўваю у лячызна-працоўным прафілакторы для алкаголікіў. Застаўся запіс аднаго такога дзіўнага амбаркавання. Калі-нікалі на семінарах я пракручваю яго, не кажучы, дзе запісаны, а потым раскрываю сакрэты. Бо там мы чуем разважлівия галасы. Гэтыя людзі - насыць. Цяпер яны, магчымы, ізгой, але ж яны вернуцца да нас. Дык вось, можна ў іх абуджаць чалавече і такім спосабам.

А вось яшчэ старонка.

Мама пасылае сваіх сямігадовых близнятаў Алега і Рамана наведаць дзядулю ў суседній вёсцы. Дзеці абрадаваліся. У дзядулу заўсёды шмат цікавага, смачнага яблыкі, мёд. Панеслі яны дзядулю кашулю, адмыслова вышытую мамай. Дзядулю іх ветліва сустрэў, пусціў у сад, ядуць - не наядуцца, на кожнай яблыні яблыкі ўсё смачнейшыя. Потым пачаставаў мёдам. З'ялі аднудругу лыжачку, больш не хопіць. "А вось гэтыя слоік мёду да вясіце маме," - сказаў дзед. Пайшилі дзеці дадому. Па дарозе захацелася мёду. Спыніліся, з'ялі трошкі і пайшлі далей. Потым яшчэ некалькі разоў спыняліся. Здаецца, і патрошику елі, а мёду засталося на донцы. Яичэ раз спыніліся - і той даелі. Прыйшли дадому, селі на ганку і плачуть. Вышила маці, пытаецца: "Чаму вы плачаете, дзеці?" Яны распавялі, як было, каб табе не напала."

...Хлопцы спыталі: "А дзе твая шапка?" - "Там, дзе ўсе," - сказаў Віця. "Ну, ідзі вазьмі," - засмяяліся яны.

... падышлі да Віці і адзін

сказаў:

"Чытака які!"

І павярнуліся сыйсці...

... і сказаў:

"Ты, Віця, не

перажывай.

Мы скажам выхавацельніцы,

як было,

каб табе не

напала."

Бацька аднаго з пяцікласнікаў, калі сын перадаў яму гэту гісторыю, сказаў: "Мне здаецца, што апавяданне павінна заканчвацца так: хлопчыкі падышлі да Віці і адзін падбогцілі на яго і кожны адчуў, што ў яго на галаве Віціна фуражка."

Я бясконца ўдзячны гэтым

хлопчыкам.

... "Чытака які!"

... "Я радуюся тому,

што вы

такія

Погляд на Магілёу з вышыні ратушы

Любіць і добра ведае свой город старшыня Магілёўскага ТБМ Алег Дзячкоў. Пастаянна ён ладзіць пешыя і роварныя беларускамоўныя экспкурсіі па горадзе для сяброў арганізацыі і ўсіх ахвотных.

У перыяд, калі вандроўкі часова спынены, папулярызатар гісторыі, роднай мовы і культуры пагадзіўся правесці экспкурсію для карэспандэнта "Нашага слова".

За некалькі гадзін мы праішліся па старых вуліцах Магілёва Першамайскай (Вялікай Шклоўскай) і Ленінскай (Вялікай Садовай), наведалі касцёл св. Станіслава і будынак ратушы, завіталі ў музей вядомага пейзажыста Вітольда Бялыніцкага-Бірулі.

- А ведаеце, які твор прысвяціў Магілёву Максім Багданович? - запытаўся гід. - Гэта верш "Летапісец".

"Душой стаміўшися

*У жыццёвых цяжкіх бурах,
Свой век канчаю я*

ў манастырскіх мурах

I пільна летапіс

другі ўжо год пішу:

Старанна літары

малая вываджку

I спісваю ўсё ад слова і да слова

З даўнейшых граматак

пра долю Магілёва..."

Цяністым і шматпакутным быў больш, чым 750-гадовы шлях старых гарадзенскіх паселішча над Дняпром. Гордымі і свабодалюбівымі былі яго жыхары, якім было ўласціва даўгачарпенне, самаданасць, таленавітасць, пачуццё здаровага аптымізму ў спалучэнні з міласэрнасцю, кансерватызмам і наіунасцю. Гасціннасць, гумар, народная сметлівасць, вера і надзея заўсёды дапамагалі ім з гонарамі выйсці са складаных сітуацый. Магілёу заўсёды славіўся сваімі майстрамі - зброярамі, ювелірамі, ганчарамі, цагельнікамі, ткачамі.

Некалі заможны і самастойны горад з замковымі ўмацаваннямі і валамі, размяшчаўся

вышэй навакольнай мясцовасці. З аднаго боку яго акружай Днепр, а з другога - Дубровенка. А якія цудоўныя перазвоны ладзіліся на вежах цэрквеў: Спаса, Іллі, Успення, Міколы, Тройцы, Раства Багародзіцы, Узнясення Гасподняга, Казьмы і Дзям'яна! Чым толькі не гандляваў Магілёў, які меў прывілеі ад каралёў! Кіеў, Канеў і Чаркасы, Торунь, Гданьск і Кёнігсберг атрымлівалі выдатны мёд, воск, сала, алей і іншыя рэчы з Магілёва.

Адкуль пайшла назва горада? Згодна з легендай, на Дняпроўскіх кружах жыў некалі разбойнік Машэка, моцны, як леў, які рабаваў багатых, але абараняў бедных і прыгнечаных. Ён быў пахаваны над Дняпром, над яго магілай быў насыпаны курган. Гэта месца назвалі Магілай Льва. Цяпер ў горадзе існуе стылізаваны помнік Машэку.

- Помнік разбойніку? - разважае экспкурсавод. - Калі мы прызнаём брытанскага Робін Гуда, героя балад, то можам прызнаць і сваіго Машэку!". Янка Купала напісаў паводле легенды паэму "Магіла Льва", а Уладзімір Каракевіч прысвяціў Магілёву верш "Машэка". Іншая версія называе горада звязана з імем галіцкага князя Льва Данілавіча Могія. Магілёўскі замак упершыню ўзгадваецца ў летапісе ў 1267 годзе.

Самым цікавым пунктам нашай экспкурсіі была ратуша і яе музей. Кароль Рэчы Паспалітай Стэфан Баторый выдаў Магілёву прывілей на Магдэбурскія права 28 студзеня 1577 года. Горад займеў герб і дазвол на пабудову ратушы. Першы будынак яе быў драўляным. Ратуша не аднойчы гарэла, месцазнаходжанне яе мянялася. (Падчас Паўночнай вайны Пётр I загадаў спаліць горад, каб ён не дастаўся шведам.)

- Мураваная ратуша стала цэнтрам гарадскога жыцця, - распавёў Алег Дзячкоў. - У ёй публічна агалошвалі дзяржаўныя ўказы, зачытвалі прывілеі і судовыя

выракі. Тут існавала вялікая зала для прыёму гасцей, засядоў магістрат, праходзілі выбары гарадской рады, сустрэчы важных персон.

- Ратушу знеслі ў 1957 годзе, - пракаментаваў экспкурсавод. У 1979 годзе кандыдат гістарычных навук Алег Анатольевіч Трусаў даследаваў яе падмуркі. (Дарэчы, менавіта ён выдаў ў 2008 годзе сумесна з А.А. Агеевым цікавую кнігу "Магілёўская ратуша"). У 2008 годзе будынак ратушы аднавілі па фота і архіўных дакументах. Зараз адноўленую залу для пасяджэнняў, якая ўражвае сваёй ўтрачытасцю, упрыгожваючы партрэты выбітных магілёўцаў, якія праявілі сябе ў гісторыі горада. Тут знаходзіцца партрэт магілёўскага храніста і сябра магістрата Трафіма Сурты, выява Спрыядона Соболя, які працаўаў у Багаяўленскім манастыры, і выдаў "Буквар". Упрыгожваючы залу партрэты права-слáнага епіскапа Георгія Каніскага і першага каталіцкага мітрапаліта Богуш-Сестранцевіча, які пра жыў 95 гадоў, ведаў 20 замежных моваў.

Пад патранажам правав-

слáнага епіскапа Г. Каніскага, асветніка і навукоўца, які ачоліў Магілёўскую епархію, у горадзе быў пабудаваны помнік позняга барока - Спаская царква і адчынена праваслаўная семінарыя, у якой вучыліся Іван Насовіч, Іван Грыгоровіч, Усевалад Ігнатоўскі і іншыя...

- Интэр'ер ратушы выдатна дапаўняе карціна "Наданне Магілёву Магдэбурскіх прав". "За апошнія некалькі гадоў тут выступалі ганаровыя старшыня ТБМ Алег Трусаў, вядоўца тэлепраграм Юры Жыгамонт, - нагадвае Алег Дзячкоў. - Тут адбывалася сустрэча прэм'ер-міністра Андрэя Кабякова і Дзмітрыя Мядзведзея.

А ў суседній зале дэманструюща ваксовыя фігуры войта горада і яго памочнікаў.

Пасля першага падзелу Рэчы Паспалітай у 1772 годзе Магілёў увайшоў у склад Расійскай імперыі і стаў губернскім горадам. У 1775 годзе горад быў пазбаўлены Магдэбургскага права, для кіравання гаспадарчым жыццём пачала аўбрацца гарадская дума. На гандлёвой плошчы быў пабудаваны палац губернатара.

- У траўні 1780 года ў Магілёве праходзіла сустрэча Кацярыны II і аўстрыйскага імператара Франца Iосіфа, - працягнуў аповед Алег Дзячкоў. - Імператар прыбыў у Расію пад іменем графа Фалкенштэйна. 27 траўня 1780 года Кацярына II у супрададжэнні графа аглядала Губернатарскую плошчу і ратушу, наведвала касцёл святога Станіслава, пабудаваны ў стылі барока.

Аглядадлі горад і любаваліся ратушай у іншыя часы розныя расійскія імператары: Павел I, Аляксандр I, Мікалай I, Аляксандр II, Мікалай II. Наведвалі горад расійскія і ўкраінскія пісьменнікі Гаўрыла Дзяржавін, Тарас Шаўчэнка, Мікалай Гоголь.

Пра што цікавае яшчэ давялося даведацца падчас экспкурсіі па горадзе? Што тут існаваў губерн-

скі сад Дамбавецкага, які ў савецкія часы пачаў называць парк імія Максіма Горкага.

- Найвялікшы росквіт горада прыпаў на час кіравання Магілёўскай губерніі Аляксандра Дамбавецкага, - піша ў кнізе гісторык Аляксандар Агееў, саўтар Алега Трусаў. - За 21 год дзеянасці губернатора (1872 - 1893) горад атрымаў Магілёўскую фельчарскую школу (1875) і Магілёўскае рэальннае вучылішча (1885), адметны будынкі гарадскога тэатра (1888) і жаночай гімназіі, вадаправод і першыя тэлефонны. Ён спрыяў правядзенню археалагічных даследванняў і стаўленню першага музея. Пры ім з 1883 года пачаў выхадзіць часопіс "Магілёўскія гарадскія ведамасці".

Пра знакамітых магілёўцаў давялося пачуць з вуснаў Алега Дзячкоў. - Ганаровыя старшыня ТБМ Алег Трусаў, вядоўца тэлепраграм Юры Жыгамонт, - нагадвае Алег Дзячкоў. - Тут адбывалася сустрэча прэм'ер-міністра Андрэя Кабякова і Дзмітрыя Мядзведзея.

Пра знакамітых магілёўцаў давялося пачуць з вуснаў Алега Дзячкоў. - Ганаровыя старшыня ТБМ Алег Трусаў, вядоўца тэлепраграм Юры Жыгамонт, - нагадвае Алег Дзячкоў. - Тут адбывалася сустрэча прэм'ер-міністра Андрэя Кабякова і Дзмітрыя Мядзведзея.

Пра знакамітых магілёўцаў давялося пачуць з вуснаў Алега Дзячкоў. - Ганаровыя старшыня ТБМ Алег Трусаў, вядоўца тэлепраграм Юры Жыгамонт, - нагадвае Алег Дзячкоў. - Тут адбывалася сустрэча прэм'ер-міністра Андрэя Кабякова і Дзмітрыя Мядзведзея.

Пра знакамітых магілёўцаў давялося пачуць з вуснаў Алега Дзячкоў. - Ганаровыя старшыня ТБМ Алег Трусаў, вядоўца тэлепраграм Юры Жыгамонт, - нагадвае Алег Дзячкоў. - Тут адбывалася сустрэча прэм'ер-міністра Андрэя Кабякова і Дзмітрыя Мядзведзея.

Пра знакамітых магілёўцаў давялося пачуць з вуснаў Алега Дзячкоў. - Ганаровыя старшыня ТБМ Алег Трусаў, вядоўца тэлепраграм Юры Жыгамонт, - нагадвае Алег Дзячкоў. - Тут адбывалася сустрэча прэм'ер-міністра Андрэя Кабякова і Дзмітрыя Мядзведзея.

(Заканчэнне на ст. 6.)

Погляд на Магілёў з вышыні ратушы

(Заканчэнне. Пачатак на ст. 7.)

З 23 жніўня 2015 года аба-
взкі галоўнакамандуючага пры-
няў на сябе імператар Мікалай II,
і губернскі горад ператварыўся ў
царскую рэзідэнцыю і ваенную
сталіцу імперыі. У пазнейшы час
у горадзе жылі альбо бывалі з
візітамі кіраўнік часовага ўраду А.
Керанскі, генералы Л. Карнілаў, А.
Дзянікін. Лічыцца, што анты-
бальшавіцкі "белы рух" задумы-
ваўся і пачынаўся ў Магілёве. А ў
гасцініцы "Метраполь" генералы
склалі план узброенага змагання
з рэвалюцыяй.

- Мая прабабуля бачыла
цара Мікалая II, які спакойна
прагульваўся па горадзе, - рас-
павёў Алег Дзячкоў.

Славіцца сваёй гісторыяй
драматычны тэатр Магілёва, які
існуе з 1888 года. У будынку Ма-
гілёўскага драмтэатра выступаў
Сяргей Рахманінаў, Вера Каміса-
жэўская, жонка А. Блока - Любоў
Мендзялесава-Блок. На пастаноўкі
тэатра прыезджалі Я. Купала і Я.
Колас. Рэжысёр Валерый Маслюк
у 80-я гады паставіў тут "Тутэй-
шых".

А яшчэ ў Магілёве нара-
дзіўся савецкі кампазітар Эдуард
Калманоўскі, аўтар музыкі пе-
сень: "Я люблю тебя жизнь",
"Алёша", "Люди в белых халатах".

З 90-тых гадоў XX стагоддзя
у касцёле святога Станіслава ла-
дзіўся кожныя два гады міжнарод-
ны фестываль духоўнай музыкі
"Магутны Божа". У рэстаўрацыі
касцёла ўдзельнічалі Фелікс Януш-
кевіч, Але́сь Пушкін, Рыгор Та-
боліч. Тут вянчалася Зянок Пазняк
у 1995 годзе.

А ў савецкія часы, перад
Другой сусветнай вайной, калі ў
Магілёў планавалася перанесці
сталіцу БССР, у горадзе быў пабу-
даваны Дом ураду па праекце ар-
хітэктара Іосіфа Лангбарда, з'яві-
ліся дом Леніна, дом Сталіна, дом
Будзёнага, працаваў кінатэатр
"Чырвонае зорка".

Падзяліўся эккурсавод
гісторыяй сваёй сям'і. Бабулі Але-
га Дзячкоў Яўгеній Фёдараўнэ -
93 гады. Яна паходзіць па маці з
каталіцкага шляхецкага роду Са-
віцкіх, а па бацьку - з права-
слаўнага дваранскага роду Хлу-
совічаў. Яўгенія Фёдараўна пера-
жыла акупацию Магілёва, працава-
ла санітаркай у шпіталі і там

сустэрэла будучага мужа. У сужанцаў
нарадзілася чацвёра дзяцей (3 дачкі і
сын). Калі муж памёр, Яўгенія Фёда-
раўна пайшла працаўца на завод,
трымала гаспадарку. Жанчына здоле-
ла адна выхаваць дзяцей, усе яны вы-
раслі і сталі годнымі і добрымі людзьмі,
сёння яна мае 8 унукаў. Вось такі
яскравы прыклад стойкасці, апты-
мізму і даўгажы-
харства, які свед-
чыць пра характар
магілёўцаў. Вельмі
хацелася сустэрэца
з ёй, але сям'я засце-
рагаеца карана-
вірусу.

Магілёў стаў для мяне яш-
чэ больш цікавым, а магілёўскія
ТБМ-аўцы - роднымі! Прыдзе
час, і вандроўкі па краіне Ма-
гілёўскай філії ТБМ з'янятсцом
эккурсаводам працягнуцца!

Паглыбіць свае веды пра
горад давялося ўжо ў Менску,
зазіраючы ў матэрыялы XI Між-
народнай навуковай канферэнцыі
"Гісторыя Магілёва: мінулае і
сучаснасць", якая праходзіла ў
2019 годзе.

"За мінулыя два гады ў
горадзе адбыўся шэраг грамад-
скіх і культурных падзеяў, якія,
застаўніца ў гісторыі Магілёва.
Да іх варта аднесці святкаванні
300-годдзя з дня нараджэння
Георгія Каніскага і 100-годдзе з
пачатку дзейнасці Магілёўскага
гарадскога савета дэпутатаў.

У горадзе з'явіліся памят-
ная дошка ў гонар вучонага-
краязнаўцы П. Лярскага, а так-
сама памятныя знакі "Магілёўскі
замак" (парк М. Горкага) і пры-
свечаны знаходжанню ў Магілёве
Стаўкі галоўнага камандуючага
под час Першай сусветнай вай-
ны.

Магілёўскія медыкі ўпер-
шились зрабіці перасадку ныркі,
работнікі харчавання парадава-
лі магілёўцаў і гасцей горада
першим беларускім марозівам
чорнага колеру, будаўнікі завяр-
шылі доўгачаканае будаўніцтва
корпуса Беларуска-

Рэдактар Станіслаў Вацлававіч Суднік

Рэдакцыйная калегія:

Алена Анісім, Юрасіс Бабіч, Юля Бажок,
Марыя Баравік, Аляксей Карпенка, Эла Оліна, Ігар
Пракаповіч, Аляксей Пяткевіч, Станіслаў Суднік,
Людвіка Таўгень, Алег Трусаў, Дзяніс Тушынскі,
Аляксей Шалахоўскі.

<http://nslowa.by/> <http://naszaslowa.by/>
<http://pawet.net/> <http://kamunikat.org/>
<http://tbtm-mova.by/> <http://belkiosk.by/>

Заснавальнік:

ТБМ імя Францішка Скарыны.

Пасведчанне аб реєстрацыі № 908 ад
18 снежня 2009 г. выдадзена Міністэрствам
інфармацыі Рэспублікі Беларусь.

Адрас рэдакцыі:

231293, Лідскі р-н, в. Даўіна.

Адрас для паштовых адправлений:
231282, г. Ліда-2, п/с 7.

E-mail: naszaslowa@tut.by

<http://nslowa.by/> <http://naszaslowa.by/>
<http://pawet.net/> <http://kamunikat.org/>
<http://tbtm-mova.by/> <http://belkiosk.by/>

<http://nslowa/by/> <http://naszaslowa/by/>
<http://pawet.net/> <http://kamunikat.org/>
<http://tbtm-mova/by/> <http://belkiosk/by/>

<http://nslowa/by/> <http://naszaslowa/by/>
<http://pawet.net/> <http://kamunikat.org/>
<a href="http://tbtm-mova/by